

Mladen Kunstic

173 domvariaties

Dr. Christine Vogt

Als er maar één enkele waarheid bestond, zou men niet honderd verbeeldingen van hetzelfde thema kunnen schilderen (Pablo Picasso). Deze wijsheid schijnt zich in een bijzondere vorm in de domvariaties van Mladen Kunstic te weerspiegelen. Hij heeft zich tot taak gesteld, 173 variaties op een gebouw, een heilige plaats te schilderen. Voor Kunstic een artistieke en persoonlijke uitdaging.

Sedert een zeer persoonlijke en ingrijpende belevenis in de keizerdom in het voorjaar van 2006 is hij door de dom in Aken zo gefascineerd geraakt, dat hij met hartstocht en enthousiasme aan de slag is gegaan om steeds nieuwe aanzichten en waarnemingen van het historische gebouw uit te werken.

Het is een work-in-progress-situatie die een bijzondere vorm van tijdelijkheid impliceert waarin Kunstic beeld na beeld als delen van een groot geheel vorm geeft. Tot nu toe zijn er 55 van de 173 dom-variaties ontstaan die in deze eerste tentoonstelling het project presenteren en de bijzonderheden in de schilderkunst van Kunstic introduceren.

Tot het ontstaansproces van het volledige werk, dat naar schatting van Kunstic ongeveer drie jaar zal duren, behoort voor de kunstenaar ook uitdrukkelijk het proces van de zelfwording, van de zelf opgelegde afzondering in zijn atelier, de tijd van inspanning en van zelfkennis. Deze persoonlijke emotionele ondervindingen geven aan de beelden een bijzondere energie en uitstraling.

Ter begeleiding van het schilderproces houdt Kunstic zich met veelvoudige vraagstukken intellectueel bezig. Hij bestudeert niet alleen de geschiedenis van die tijd, de Duitse en Europese geschiedenis, de geestesfilosofie, maar ook theologische vragen. De gewonnen inzichten en kennis worden door middel van kleur, vormen en lijnen op het doek getransformeerd, een uit veel lagen bestaand proces dat in het ontstaan van de beelden grijpt. De driejarige work-in-progress-situatie zal de verschillen en spanningsvelden tussen de eerste en de laatste beelden zichtbaar doen worden.

De dom van Aken zoals wij hem heden zien vormt de grondslag voor Kunstics variaties. Bij enkele beelden zijn het ook oudere aanzichten, die aan de schilderijen ten grondslag liggen. Het is hem daarbij geenszins te doen om een realistische resp. historische weergave van het bouwwerk. *„Ik reflecteer niet wat ik zie, maar in een proces van opsporing vind ik iets, wat voordien voor mij in het duister lag“*, verklaart

de kunstenaar. De zoektocht naar meerdimensionaliteit in zijn kunst, in zijn leven drukt een stempel op het gaan van een eigen weg. Het is dan ook geen toeval dat hij, nadat hij zich enkele jaren met schilderen bezig had gehouden, zich aan het beeldhouwen wijdde om de dingen te leren begrijpen. Klanksculpturen, die vaak op de natuur afgestemd waren, bepaalden zijn beeldhouwkunst. Vaak kon het publiek zelf door aanraken, door betasten van de sculpturen hun klanken ontlokken.

Na in het midden van de jaren negentig het schilderen weer hervat te hebben, ontwikkelde Kunstic na lang experimenteren een eigen schildertechniek. Hij koos als dragend materiaal voor zijn beelden een collage-techniek met gevonden voorwerpen uit de cultuur van alledag; het liefst glanzende brochures uit de kunstwereld, boeken en ander drukwerk, die door hem volgens een speciale methode op het linnen aangebracht werden. *„Het gaat mij in mijn werk om universele dingen, en zo is een wezenlijke grondgedachte van mijn kunst het idee, om een beeld van een beeld op een beeld te schilderen, om zo steeds een nieuwe afstand van de werkelijkheid tot stand te brengen“.*

De complexiteit van de plaats en diens transcendentie onttrekken zich in de beelden aan de waarneming van de werkelijkheid. Ideeën, zoals die van de getallenmystiek, die het gebouw vorm en uitdrukkingskracht verlenen, zijn ook in het getal 173 te vinden. De Akense domheer Erich Stephany benadrukte dat de klaarheid van het domgebouw op harmonie en proportie en de „heilige getallen“ berust. Zo kan de één voor het Goddelijke, de zeven voor de scheppingsdagen en de voltooiing van de Genesis, maar ook voor de sacramenten en meer staan. De één en de drie zijn bij elkaar opgeteld vier, wat voor de vier evangeliën kan staan. Eén en zeven vormen samen het getal acht van de octogoon, de heilige achtzijdige ruimte van God. Terwijl de drie, door de drieënige God, wel de meest christelijke van alle getallen is.

„Dingen die hun waarde eeuwenlang behouden, hebben een enorme uitwerking“, verklaart Kunstic. Dat de dom in Aken als bouwwerk een uniek ensemble vormt, blijkt niet alleen uit het feit dat het in de UNESCO lijst van werelderfgoed opgenomen is. Op harmonische wijze verenigt de dom twee bouwvormen, die wat hun zeggingskracht betreft nauwelijks verschillender zouden kunnen zijn.

Aan de Karolingische octogoon met zijn machtige muren, zijn centralistisch gesloten ordening, zijn onmiskenbare aanspraak op gezag, werd later het hooggotische „glazen huis“ toegevoegd, een naar het oosten gerichte transparante koornruimte die in zijn breekbare lichtheid niet fijner zou kunnen zijn. Karel de Grote liet het Karolingische gedeelte ter ere van Maria, de Moeder Gods, bouwen en door Italiaanse specialisten uiterst zorgvuldig met brons, marmer en ander werk versieren. Hij koos deze plek als zijn graftombe, die door latere generaties luisterrijk ingericht werd. Zo liet Karel na zijn dood de stad Aken een onsterfelijke erfenis na: Sinds 814

is de paltskapel zijn grafkerk en werd zo tot keizerdom. Sinds de 14e eeuw omsluit de „glazen schrijn“ van het bouwwerk de gouden schrijn van de keizer. Over Karel de Grote zegt Viktor Gielen in 1978 in zijn boek „Im Banne des Kaiserdomes“ het volgende: *„Men heeft Karel de Grote treffend ‚Vuurtoren van Europa‘ genoemd, de man die het avondland zijn vorm gaf. Als jaar na jaar zo vele duizenden mensen een pelgrimstocht naar zijn grafkerk maken, is het niet vooral daarom dat zij onbewust hevig verlangen naar algemeen bindende normen en waarden, naar een christelijk eenheidsrijk zoals Karel het nastreefde? Is het niet zo dat zij zoiets als heimwee bespeuren, naar een Godsrijk op aarde, naar een vredesrijk, afbeelding en voorbeeld van het hemelse Jeruzalem dat Karel in zijn dom uitbeelden wilde?“*

In zijn typische expressieve vormtaal toont Kunstic het als bekend veronderstelde steeds weer vanuit nieuwe gezichtshoeken. Vaak is het de contour, die in geel, rood, zwart of blauw de omtrek van het domsilhouet accentueert. Soms lijkt het alsof op een abstracte wereldbeschouwing de contour van de dom overgedragen wordt (variatie nr. 15, 20). Er zijn talrijke associaties mogelijk. Eén van de variaties (nr. 5) lijkt zelf tot een gouden schrijn te worden. Kunstics beeld verlicht niet alleen de koorhal, maar doet de gehele zuidzijde als gouden schrijn verrijzen. Dit beeld transformeert het denkbeeld van de kostbaarheid, de glorie en het licht.

Zo schittert de dom, van binnenuit verlicht, in een feestelijk licht (variatie nr. 12). De door de ramen naar buiten springende expressieve, gele en oranje kleurlijnen doen ook aan vuur en brand denken. Weliswaar is de dom in Aken van al die gevaren door de eeuwen heen verschoond gebleven, toch associeert iedere Akenaar hoe met de grote stadsbrand van 1656 de middeleeuwse bebouwing van de Akense binnenstad verwoest werd (behalve dom en raadhuis). Evenals bij de bombardementen in de Tweede Wereldoorlog, die alleen de dom – als door een wonder – zonder grote beschadigingen resp. verwoestingen doorstaan heeft.

Met dit gebouw zijn historische en christelijke betekenissen verbonden; de mensen kijken met bewondering naar dit bouwwerk, deze kerk, die uit een diep geloof ontstaan is en tegelijkertijd christelijke, Karolingische en Duitse machtsgeschiedenis zichtbaar doet worden.

„De Europese geschiedenis levert er het onmiskenbare bewijs voor, welke beslissende rol ideeën voor het lot van de mensen spelen (...) Geen politieke en geen militaire macht, maar de van de kerk uitgaande geestelijke kracht heeft Europa sterk doen worden,“ zei Leo Tindemans, Premier van België, tijdens de uitreiking van de internationale Karlspreis in Aken, 1976.

Het onzichtbare zichtbaar maken

De fantasie, de intuïtie zijn voor Kunstic het centrale element bij zijn variaties. Talloze mensen hebben in meer dan twaalf eeuwen dit oord bezocht, dit gebouw waargenomen, hebben er in gebeden en hun verzoeken als hoop in beelden en ideeën gekleed. De 173 domvariaties die nu ontstaan, zijn een kleine schepping en toenadering tot deze vele beelden Een door Kunstic opgedragen beperking in aantal en maakbaarheid.

Of 173 beelden het onzichtbare zichtbaar kunnen maken is nog maar de vraag. Maar toch vormen zij een grondslag voor nieuwe inzichten en kunnen tegelijk een spiegel voor de denkbeelden van de beschouwer zijn. Juist in de hedendaagse gesecculariseerde maatschappij zijn er impulsen nodig om in de verwereldlijking tijd en ruimte te scheppen voor zin zoekende, ook mystieke belevenissen. Kunstics beelden reiken verder dan de reële ruimte, tot in iets imaginairs. Ze bieden de mogelijkheid tot verdieping in zich zelf en in geheimzinnige en magische (gevoels)werelden De beelden tonen geenszins enkel de uiterlijke ruimte. In tegendeel, via het uiterlijk van de dom wordt iets over zijn innerlijk te kennen gegeven. Het uiterlijke weerspiegelt wat van binnen is.

Mladen Kunstic ziet Aken als centrale plaats in het ontstaan van Europa. Zo zal het tentoonstellingsproject vanuit Aken naar verschillende Europese landen reizen. De keizerdom van Aken en zijn 173 variaties zouden zo tot het symbool van Europa in eenheid en vrede kunnen worden.

Dr. Christine Vogt